

**PAVEL ŠAFR
O PROMĚNÁCH
ČESKÝCH MÉDIÍ
A POLITIKY**

JOHANA HOVORKOVÁ

**OBRANA
PŘED
BABIŠEM**

2. ROZŠÍŘENÉ VYDÁNÍ

NOVÁ
KAPITOLA

JAK Z TOHO VEN

Rozhovor s Pavlem Šafrem popisuje změnu, jež se v České republice odehrála poté, co domácí oligarchové převzali mediální domy, které vydávají nejsilnější noviny v zemi. Vliv na média znamená i zásadní vliv na politickou situaci, a právě proto se tato kniha jmenuje *Obrana před Babišem*. Jde o obranu před kumulací ekonomické, mediální a politické moci, což znamená ohrožení svobody a demokracie.

Pavel Šafra od roku 1993 řídil řadu vlivných novin a časopisů, byl u důležitých změn, které se od sametové revoluce odehrály, a to nejen na celospolečenské úrovni – důsledky odchodu západních vydavatelství pocítil i sám na sobě. Od zlomového roku 2013, kdy Andrej Babiš koupil vydavatelství Mafra, se nyní majitel MF DNES a Lidových novin navíc stal předsedou vlády. Proti této nestandardní situaci je lřeba českou společnost bránit. Kniha tak vypráví o složité cestě českých médií a politiky od snahy vybudovat demokratickou a svobodnou společnost až po období, v němž se zdá, že všechno, co se po pádu komunismu podařilo, zase ztrácíme.

Ve 2. vydání je kniha rozšířena o kapitulu nazvanou *Jak z toho ven*. Věnuje se možnostem a postupům, kterými lze porazit Andreje Babiše, ale hlavně tomu, jak předejít nástupu dalších oligarchů a autoritářů.

Pavel Šafra pracoval před revolucí jako knihovník ve Státní knihovně v pražském Klementinu. Před rokem 1989 se angažoval v opoziční skupině Demokratická iniciativa, kterou vedli spoluvůdci kulturního časopisu *Tvář Emanuel Mandler* a Bohumil Doležal.

V letech 1990 až 1992 byl tajemníkem poslaneckého klubu KDS-LDS ve Federálním shromáždění. Od roku 1992 pracoval v Českém deníku, kde se roku 1993 stal poprvé šéfredaktorem. V roce 1994 byl šéfredaktorem *Denního Telegrafu*, odkud byl odvolán na základě nespokojenosti funkcionářů tehdy vládnoucí ODS. Případ měl široký ohlas v zahraničí.

V letech 1997 až 2000 byl šéfredaktorem *Lidových novin*, v nichž vedl čtenářsky úspěšnou obsahovou proměnu a založil přílohy *Orientace*, *Věda* a magazín *Pátek LN*. Od roku 2000 do roku 2006 byl šéfredaktorem MF DNES. Ta během jeho vedení přinesla informace, jež vedly k demisi premiéra Stanislava Grosse. Založil zde přílohy *Kavárna*, *Věda*, inovoval čtvrtletní magazín a s Robertem Čáskenským vymyslel koncepci magazínu *Ona Dnes*.

V letech 2006 až 2008 pracoval pro vydavatelství *Economia* jako zástupce generálního ředitele Michala Klímy a vedl změny ve slovenských *Hospodárskych novinách* a v českém týdeníku *Ekonom*. Následně byl do roku 2011 šéfredaktorem *Reflexu* a zároveň v letech 2009 až 2010 šéfredaktorem dětského časopisu *ABC*. *Reflex* tehdy zaznamenal výrazné zvýšení čtenářského zájmu. Od roku 2011 do roku 2013 byl ředitelem skupiny *Blesk*. V období od května 2013 do května 2014 se vrátil do *Reflexu*.

V roce 2015 založil web *Svobodné fórum*, jež se v lednu 2017 stalo součástí nového internetového deníku *FORUM 24*. Od října 2017 vydává také měsíčník *Revue FORUM*.

PAVEL ŠAFR
O PROMĚNÁCH
ČESKÝCH MÉDIÍ
A POLITIKY

JOHANA HOVORKOVÁ

OBRANA PŘED BABIŠEM

NOVÁ
KAPITOLA

JAK Z TOHO VEN

**Free
Czech
Media**

ÚVOD KE 2. VYDÁNÍ	9
PŘEDMLUVA	11

1. ROZHOVOR – OBRANA PŘED BABIŠEM A VÝVOJ DEMOKRATICKÉ ŽURNALISTIKY

PŘIŠLA DOBA, KDY JSEM PLATIL ZA TO, ABYCH MOHL DĚLAT SVOU PRÁCI	13
SETKÁNÍ S BABIŠEM ANEB „KTO VÁS PLATÍ, PÁN ŠAFR?“	29
HAVEL, ZEMAN, KLAUS A JAK OTEVŘÍT OTEVŘENÉ OKNO	37
PŘED ROKEM 1989. KDYŽ PROTIKOMUNISTICKÁ OPOZICE BYLA ZOUFALE MÁLO DEMOKRATICKÁ SAMETOVÁ REVOLUCE A DVOJÍ METR: HODNÍ A ZLÍ KOMUNISTÉ	45
ČESKÝ DENÍK: NOVINÁŘSKÁ PUBERTA A PRVNÍ KONFLIKT O NEZÁVISLOST NOVIN	57
TELEGRAF: SOUBOJ O NOVINY S VLÁDNOUCÍ STRANOU	63
LIDOVÉ NOVINY: A CO KDYBYCHOM PRO ZMĚNU VYDÁVALI ZPRÁVY?	70
MLADÁ FRONTA DNES: NOVINY, KTERÉ URČOVALY AGENDU	76
SLOVENSKO V ÉŘE PO MEČIAROVI	96
REFLEX, BLESK, INZERÁT „NEVOLTE SCHWARZENBERGA“ A ZMĚNA POMĚRŮ	100
DEZINFORMAČNÍ VÁLKA A ROZKLAD TRADIČNÍ POLITIKY	111
OBRANA PŘED BABIŠEM A NADĚJE NA ZMĚNU	116

2. PŘÍLOHA – ČLÁNKY O OBRANĚ SVOBODY A CESTĚ ČESKÉ REPUBLIKY

„GLAJCHŠALTOVÁNÍ“ V PRAZE	126
PREMIÉR POPÍRÁ TO, ČEHO SE OBÁVÁ JEHO NĚKDEJŠÍ PORADCE	126
PROČ „ANO“	129
NĚKOLIK NÁZORŮ JIŘÍHO L.	131

PAROUBEK, NEBO SVOBODA	133
OHLÉDNUTÍ	136
TOLERANCE ANO, ALE KE VŠEM	139
BUDOUCNOST NOVIN ZÁLEŽÍ NA ZPŮSOBU JEJICH INOVACE	141
KDO BYL VÁCLAV HAVEL?	143
ZANÍČENÝ PALEC	148
NEČASE SVRHLO POLICEJNÍ DIVADLO, NIKOLIV AFÉRA NAGYOVÉ	151
VESELÉ OBCOVÁNÍ	154
LIDÉ, BRAŇTE SE. ÚTOČÍ NA VÁS MARŤANÉ!	156
DO PIS DO FREEDOM HOUSE	158
CHYBÍ NÁM TADY MANDLER	160
CESTA ČECHŮ DO BABIŠOVA OTROCTVÍ ANEB JAK SE ZBAVIT HYBRIDNÍHO DIKTÁTORA	164
SMUTNÝ PŘÍBĚH NOVIN, KTERÉ JSEM KDYSI MILOVAL	172
ČESKO ČELÍ ÚTOKU NA SVOBODU A EU MU MŮŽE POMOCI TOMUTO TLAKU ČELIT	176
ŘEKŇETE LIDOVÝM NOVINÁM POSLEDNÍ SLOVO	178
BLUDY O MIGRANTECH A LŽI O EVROPSKÉ UNII ZATEMNILY MNOHA ČECHŮM ZDRAVÝ ROZUM	180
PUTOVÁNÍ ČECHŮ ZA ŠVESTKOVOU VŮNÍ	183
BABIŠ SE DOSTAL K ÚPLNÉ MOCI. STÁLO HO TO 5 MILIARD KORUN A OPŘEL SE O KOMUNISTY	194
OBRANA PŘED KAŽDÝM PŘÍŠTÍM BABIŠEM	196
JAK Z TOHO VEN A DEMOKRACIE PO BABIŠOVI	201

3. NOVÝ ROZHOVOR – JAK Z TOHO VEN A DEMOKRACIE PO BABIŠOVI	201
BOD 1: JAK UDRŽET VEŘEJNÝ ODPOR PROTI HEGEMONVI POLITICKÉ MOCI	205
BOD 2: JAKÉ JSOU MOŽNOSTI FAKTICKÉHO ZBOURÁNÍ NADVLÁDY ANDREJE BABIŠE	209
BOD 3: JAK BY MĚLA VYPADAT DEMOKRACIE PO BABIŠOVI	217

Už několik let jezdíme po celé České republice a setkáváme se s čtenáři deníku FORUM 24. Nejčastější otázka, s níž se na nás obrátíte, je jednoduchá, o to složitější je však odpověď na ni: „Co máme dělat, aby se situace změnila?“

Po vydání *Obrany před Babišem* se ukázalo, že „návod“ mnozí hledají i v této knize. I proto jsme se ve druhém vydání, které jsme připravili, rozhodli formulovat, jak z toho ven. Nejde o žádný „boj proti Babišovi“, o žádnou osobní animozitu nebo o problém, který zmizí s jedním člověkem. Jde o obranu proti babišismu jako systému, o to, aby ze současné situace vyšla česká liberální demokracie silnější, odolnější a hlavně poučená.

V rozhovoru s Pavlem Šafrem jsme se věnovali hlavně médiím, protože jsou to právě média, bez nichž není možné udržet svobodnou společnost. Pokud budou silná média i nadále patřit a sloužit oligarchům, kteří investují peníze do politických projektů, kterým pak říkají hnutí, nelze očekávat, že z takto pokřivené politické soutěže mohou demokraté vyjít jako ti, kteří budou napříště určovat pravidla hry.

A stejně tak není možné si myslet, že pokud se jasně nepostavíme za liberální demokracii proti vládě minulosti, obrovského majetku a podnikatelských zájmů jednotlivce, budeme s to nadále patřit do rodiny západních, civilizovaných zemí v euroatlantickém prostoru.

Nemáme žádný všemocný recept ani patent na to, jak všechno vyřešit mávnutím kouzelné hůlky. Od jednoduchých řešení jsou populisté a manipulátoři, kteří slibují, že „bude líp“. Je ale nutné hledat cesty, formulovat možná řešení a podívat se na realitu v celé její nahotě. Pokud si totiž nebudeme uvědomovat pravdu, nebude možné posunout se dál a očekávat, že se něco změní. V České republice žijí statisíce aktivních, svobodomyšlných a demokracii oddaných lidí. Pojďme společně s nimi usilovat o to, abychom nepřišli o to nejcennější, co jsme dostali v roce 1989: o svobodu a demokracii. Bez mesiášů, prázdných hesel a bez naivního očekávání, že prudká změna nastane za hodinu, zítra nebo příští týden. Je to dlouhá cesta, ale pokud po ní půjdou všichni, kdo jsou oddaní liberální demokracii, společně, i když v pluralitě, podaří se nakonec dojít do cíle. I proto je tu druhé vydání Obrany před Babišem, tentokrát s podtitulem Jak z toho ven.

se dostali dnes, je bezprecedentní. To, že veřejnost přišla o své noviny, že se někteří novináři naprosto zpronevěřili své profesní cti, a to, že byla překročena všechna dosud samozřejmá pravidla, rozhodlo o tom, v jaké situaci se nachází Česká republika v roce 2018.

Tento rozhovor se jmenuje Obrana před Babišem. Je to ale hlavně obrana před narušitelem demokratického systému, který nemůže existovat bez svobodných, nezávislých médií. V našem rozhovoru si čtenáři mohou přečíst o tom, jak to chodilo v médiích až do roku 2013. O tom, jak složitými peripetiemi novinářská branže procházela. A hlavně o tom, jak komplikovanou dobou prochází dnes, kdy je ohrožena silnými podnikateli a nepopiratelnou ruskou hybridní válkou, která ze lží udělala názor a z pravdy propagandu, a kdy se na mnoho viditelných a vlivných pozic místo novinářů dostali sluhové politické moci.

Johana Hovorková

Přišla doba, kdy jsem platil za to, abych mohl dělat svou práci

- **V roce 2015 jsi založil *Svobodné fórum*, dnes *FORUM 24*. Co tě k takovému kroku vedlo, když jsi předtím víc než dvacet let řídil noviny a časopisy ve velkých vydavatelstvích s celým jejich zázemím a komfortem? ●**

K rozhodnutí, že se pokusím vybudovat vlastní nezávislý projekt, jsem dospíval postupně. Od mého vynuceného odchodu z šéfredaktorské pozice v *Reflexu* na jaře roku 2014 jsem stále uvažoval nad tím, jak budu dál pracovat jako novinář. Ani na chvíli jsem si nemyslel, že bych dělal něco jiného než svoji práci, ale zároveň mi bylo čím dál tím jasnější, že doba, kdy mě zaměstnávala velká vydavatelství na řídicích pozicích, skončila.

Uvědomil jsem si, že se v naší zemi změnil režim. Do roku 2013 by nemohl beztrestně vyjít v *Blesku* inzerát „Nevolte Schwarzenberga“, plný lži a šíření paniky. Nebylo představitelné, že by prezident v inauguračním projevu mluvil o novinářích jako o zločincích a celý Vladislavský sál mu zatleskal. Nebylo možné, aby policie při absolutním nedostatku zřetelných indicií o páchaní trestné činnosti podnikla razii na Úřadu vlády. Nebylo představitelné, že by si prezident jmenoval vládu ze svých kamarádů proti vůli parlamentu a tedy bez mandátu. Tady se vymkla doba z kloubů a najednou je přijatelné, že vysoce postavený politik vydává noviny.

A všechny tyto jevy dohromady mi utvořily ucelený obraz hluboké proměny politického a mediálního prostředí.

• **Když mluvíš o změně režimu, není to přehnané? I my dva přece společně svobodně píšeme o všem, co se děje.** •

Je mi jasné, že veřejnost včetně části elity tuto změnu dlouho téměř nepostřehla. Česká společnost prožila takzvaný žábí syndrom. Když žábu hodíte do horké vody, hned vyskočí. Když ji ale hodíte do studené vody, a tu budete postupně přivádět k varu, žába nevyskočí a uvaří se. Vypadá to, jako by si pořád říkala: „Ještě je to dobrý.“ Jenomže ono už to dobré dávno není. Postupně se změnilo chápání pozice prezidenta a jeho mandátu, byla silně znevážena role parlamentu a demokratických politických stran a to, co dříve nebylo myslitelné, se náhle stalo přijatelným. Například donebevolající konflikty zájmů, což je situace ještě mnohem horší než obyčejná korupce. Ke korupci je potřeba dvou účastníků. Ke konfliktu zájmů stačí jeden, který sedí na dvou židlích. A veřejnost toto trestuhodné zneužívání moci nevidí, jako by byla slepá.

Neproběhla sice násilná revoluce, ale lidové a mediální hysterii, které se říkalo protikorupční revoluce, se skutečně podařilo překreslit politickou a mediální mapu České republiky. Byl tu instalován systém, který je horší než běžná zkorumpovaná společnost. Jde o mocenský monolit, v němž splývá soukromý gigant se státem a stát je předmětem soukromé exploatace.

• **Ty si tedy myslíš, že liberálně demokratický režim, který byl v České republice od roku 1989, fakticky skončil už v roce 2013?** •

Ano. Po pádu poslední normální demokratické vlády přišla prezidentská vláda bez parlamentního mandátu a po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013 fakticky skončila polistopadová éra, protože sociální demokracie a lidovci legitimizovali svojí koalici s Babišovým hnutím ANO nástup nesystémového hnutí, které postupně odstraňuje základní pilíře demokratického režimu. Od této doby tu už nemáme polistopadovou liberální demokracii, s níž jsem se naprosto identifikoval. Nastoupila oligarchie a k tomu buranokracie. Je to taková lehčí verze někdejšího lidově-demokratického režimu, který byl v poválečných letech předpokojem na cestě ke komunismu. Stejný vývoj se ovšem v nových souřadnicích opakovat nebude. Máme tu nyní stav deformované demokracie a často je to přímo parodie na demokracii. A netušíme, kam až to dojde. Blížíme se ale tzv. řízené demokracii či simulované demokracii, kterou známe z Ruska. Existují ještě značné institucionální

zábrany, jež udržují formu demokratického systému, ale tyto zábrany se buď právě hroutí, anebo zjišťujeme, jak jsou chatrné.

Přirozeně je potřeba nadále trvat na ústavních principech svobodné společnosti a naše ústava k tomu skutečně dává opěrné body. Po formální stránce se ústavní rámec svobodné společnosti nezměnil. Forma je stejná, ale obsah je už jiný. Je to, jako by se do dobrého hrnce nalila žíravina, která ten hrnec postupně rozežírá a ničí.

• **Změna režimu, o které mluvíš, měla také dopad na vývoj tvé kariéry.** •

Pracoval jsem před tím během dvaceti let pro čtyři velká renomovaná zahraniční vydavatelství. Z toho posledního jsem musel odejít v roce 2014 poté, co němečtí a švýcarští vlastníci odešli z České republiky. Českou pobočku vydavatelství Ringier - Axel Springer si koupil pan Daniel Křetínský a společnost se přejmenovala na vydavatelství Czech News Center. To se stalo pouhý rok od chvíle, kdy Andrej Babiš ovládl vydavatelství Mafra a já jsem tento jeho krok ostře kritizoval. Od té chvíle už nešlo pracovat tak, jak jsem byl zvyklý dlouhá léta, kdy jsem řídil redakce a nemusel jsem při vyjadřování názorů brát ohledy na názory vydavatele a už vůbec ne na názory vládnoucí politické moci.

• **Tuhle nesvobodu pocítilo více lidí z tvého okolí?** •

Mezi liberálními politickými novináři ano. Ale nelíbilo se mi, jak brzy se s tím část z nich smířila. Na druhou stranu rozvoj nových nezávislých médií, jako jsou *Echo 24*, *Reportér* nebo *Hlídací pes*, v extrémně těžkých ekonomických podmínkách ukazuje, že v české žurnalistice přece jen nadále existuje svobodomyšlný proud.

• **Jak si má změnu poměrů v médiích představit někdo zvenčí? Každý přece může říct, že svobodná média existují, že je možné beztrestně prezentovat různé názory.** •

V prvních pětadvaceti letech po revoluci jsem byl jedním z nejobsazovanějších českých šéfredaktorů. A najednou se něco prudce změnilo. Přišli totiž „domácí vydavatelé“.

Podle mých měřítek to vůbec žádní vydavatelé v pravém slova smyslu nejsou. Jedná se ve většině případů o miliardáře východního typu neboli

oligarchy, kteří šikovnými tahy a s využitím politických kontaktů získali původně státní majetek. Obchodují obvykle s energiemi, což je u nás oblast, k níž je zapotřebí politického krytí. A často obchodují se státem a potřebují, aby s nimi za Českou republiku jednal někdo, kdo jim bude vycházet vstříc. Média jim slouží právě jen k tomu, aby byli mocnější a silnější a mohli ovlivnit, kdo bude vládnout. Z povahy věci proto nepotřebují média, kterým jde o pravdu a o veřejnost. Proto mám zcela jiný názor na optimální vlastnictví médií a na motivy, proč člověk kupuje a provozuje noviny. A proto bych byl od roku 2013 bez práce, kdybych společně s kolegy nevybudoval vlastní médium.

• **Můžeš popsat, jak přesně jsi narazil na změněnou situaci?** •

Dvacet pět let jsem mohl psát kriticky tak, jak jsem věci viděl a cítil. A najednou jsem na konci roku 2013 a na začátku roku 2014 poprvé slyšel od majitele a ředitelky vydavatelství, že to, co píšeme v *Reflexu*, je problém, protože kritizujeme Babiše. Na poradách ve vydavatelství začalo být dusno.

• **Proč se to stalo? Sám jsi zmínil, že Andrej Babiš vydavatelství, v němž jsi pracoval, nekoupil.** •

Na jaře roku 2014 po dlouhém vyjednávání z našeho vydavatelství odešli Němci. Neříkám to proto, že by byla podstatná národnost, nýbrž proto, že se jednalo o profesionální mediální management západního stříhu, který respektuje své šéfredaktory. Situace byla neúnosná a mně došlo, že už nebudu nadále placený za to, že vedu redakci a píšu podle svého přesvědčení, ale naopak že teď budu muset platit, abych mohl dál dělat práci, kterou jsem dělal dřív.

Je to až komické, ale přesně tu samou částku, kterou jsem dříve dostával jako plat a bonusy za to, že řídím redakci, vedu titul a píšu, jsem najednou musel platit, protože jsem provoz *Svobodného fóra* financoval ze svého. Za to, že dělám totéž. I proto jsem tomuto novému stavu začal říkat změna režimu, protože změna mého režimu to byla doslova a do písmene. Z tohoto hlediska jsem na sobě a své práci pocítil jasně pojmenovatelný diskomfort. Ale teď už nad tím nemám důvod naříkat kvůli sobě. Naopak. Mohu říct, že mám současný oligarchický režim přečtený a vím dobře, jak se chová k novinářům, kteří k němu mají kritický vztah. Posunul jsem se dál a zaplatil jsem

za to školné. Lituji přitom hlavně České republiky. Je mi líto české veřejnosti, která si přece jen nezaslouží, aby byla v takové míře zbavena přístupu k informacím. A to si myslím i přesto, že lidé volí tak, jak volí. Volili by ovšem skoro jistě jinak, kdyby nebyla tak strašně pokřivena mediální scéna.

• **Jak jsi získal prostředky na to, abys mohl založit a provozovat *Svobodné fórum*?** •

Rozbil jsem doma prasátko. Skoro doslova. Dlouhou dobu jsem patřil k nejlépe zaplaceným lidem v médiích a dostával jsem kupříkladu manažerské bonusy za zvyšování prodeje a tržeb, což se mi podařilo opakovaně. Moje vlastní peníze by ale nestačily na zavedení nového média, což trvá nejméně tři roky. Takže jsem se také zadlužil. Pomohlo mi několik lidí, jako třeba můj bratr. Velkým přínosem pro fungování *Svobodného fóra* byla a je veřejná sbírka. V ní se shromažďují prostředky i po relativně malých částkách od velkého množství lidí. To dává naší redakci vědomí, že nás naši čtenáři považují za užitečné. Dnes máme navíc tištěný časopis, který si lidé předplácejí.

Samozřejmě že vždy budou v našem okolí lidé, kteří za mými názory a názory mých kolegů hledají nějaké lobbisty, ale já jsem se takhle rozhodl právě proto, že svou práci chci dělat nezávisle na cizích penězích.

• **Pojďme se vrátit k období před rokem 2013, kdy v České republice vlastnili média Němci a Švýcaři.** •

Tohle je pro mě důležité téma, protože mohu posoudit vztah mezi charakterem mediálního vlastnictví a atmosférou ve společnosti.

Pro zahraniční vydavatelské domy v 90. letech a v prvním desetiletí našeho století bylo hlavní provozovat komerčně úspěšná média. To se obecně ví. Méně se ale ví, že těmto domům záleželo také na základních hodnotách svobodné žurnalistiky a často měly i své konkrétní hodnotové směřování, kterým přispívaly k obnově svobodného prostředí. Všechny tyto domy u nás reprezentovaly západní kulturu se vším všudy. Tedy kupříkladu respekt k politické pluralitě a podporu demokratických politických sil ve společnosti. Ty nyní tuto silnou podporu nemají, což je opakovaně vidět na jejich volebních výsledcích.

Ale co je nejdůležitější: provozování médií, vytváření kvalitního obsahu, vytváření dobrých nosičů pro šíření reklamy inzerentů, to vše byla jejich

jediná a každodenní agenda a cíl jejich snažení. Profesionální mediální dům nemá jiné cíle než mediální byznys. To už dnes v Česku bohužel neplatí, ačkoli mohou existovat výjimky.

• V čem je tedy rozdíl? •

Pro majitele médií v našem novém oligarchickém režimu to je úplně jinak. Tvorba kvalitního obsahu je v jejich agendě až na jednom z posledních míst. Řekl bych, že si tu otázku často ani nepokládají, protože je vůbec nezajímá. Titulní strany hlavních novin jsou často zcela absurdní a nemají vztah k podstatným tématům a reálným událostem, jež by byly relevantní pro danou chvíli a danou cílovou skupinu čtenářů. A nemusíme mluvit jen o Babišových novinách. Jak si lze vysvětlit, když na titulní straně *Pražské-ho deníku* vyjde hlavní článek o tom, že farmářům chybí seno? Jak si může někdo myslet, že to zajímá pražského čtenáře a je to pro něj relevantní informace? Profesionální vydavatel by mě za takovou stupiditu okamžitě vyhodil. Ale vydavateli, který je oligarchou východního typu, to vůbec nevadí. Protože ho takový obsah nevyrušuje. Nenarušuje mu jeho byznys, nikoho nezajímá, neuráží.

Média se stala doplňujícím prostředkem k tomu, aby se jejich majitelům dařilo jejich hlavní podnikání. Obvykle to bývá energetika, prodej plynu, těžba v dolech, provozování elektráren či developerské projekty. To médiím nesvědčí. Tito lidé nedělají média proto, že by je milovali, nebo proto, že by je fascinovala žurnalistická práce. Nemají nijak zvlášť rádi čtenáře, diváky či uživatele internetu, a tudíž je nezajímá, co potřebují. Rozhodně nepřemýšlejí nad tím, co nejkvalitnějšího jim nabídnout v oblasti mediálního obsahu. Není tam navíc obvykle ani gram idealismu, bez něhož přitom nelze svobodné noviny dělat dobře.

Provozování médií a vydávání novin vyžaduje odvážné podnikatelské rozhodnutí a zároveň značnou společenskou odpovědnost a odevzdanost nějaké vyšší myšlence, nějakému hodnotovému myšlenkovému proudu. Například ve *Washington Post* pracují převážně levicoví liberálové, německý *Die Welt* zase reprezentuje konzervativnější část inteligence. Za tím je obvykle vydavatelský záměr, který nepředepisuje vyznění každého článku, ale určuje pozorovatelnou a horizont, k němuž médium směřuje. Nemám nic proti uhlobaronům, ale nevšiml jsem si, že by takhle uvažovali.

- **Ale i uhlobaroni nebo obchodníci s uzeninami či plynem se přece zajímají o to, jestli jsou jejich noviny úspěšné. Nemohou je jenom dotovat.** •

Tvorba nezávislých novin se má odehrávat na základě souběhu dvou zájmů: snahy dosahovat zisk a snahy integrovat veřejnost kolem společně sdílených hodnot, informací a postojů. Energetičtí magnáti jsou ale tak provázáni s politickou reprezentací, že to nezávislost prakticky vylučuje. Musí být přitom pružní jako pan Křetínský, protože politická reprezentace se mění. Profesionální západní vydavatel může mít vlastní orientaci, která bývá ve vztahu k nějakému politickému proudu, ale zároveň si může uchovat samostatnost.

Pan Axel Springer vybudoval své vydavatelství s pověstným věžákem přímo u Berlínské zdi na základě jednoho motta:

„Nelze budovat velký dům bez velké myšlenky. Naší myšlenkou bylo sjednocené demokratické Německo, které se těší respektu ve svobodné Evropě.“

V poválečné době byla tato myšlenka pro německou společnost zásadní, přispěla k její demokratické rekonstrukci a pan Springer vybudoval největší a nejúspěšnější vydavatelství v Evropě. Jistě, vzbuzoval také odpor levicové inteligence, příkladem je kniha Heinricha Bölla *Ztracená cesta Kateřiny Blumové*. To ale patří k pluralitní demokracii, v níž se různé společenské síly navzájem hlídají, aby jedna z nich nezalehla celou společnost.

Zmíněná společenská odpovědnost musí být u vydavatele i v redakci taková, aby si všichni zcela uvědomovali, že klíčovou hodnotou v jejich práci je pravda. A že se na objektivní stav věcí díváme jako na něco, co nám nemůže nikdy patřit. Nemůžeme vědět, jak všechny věci na světě jsou. Nemáme právo vlastnit pravdu. Ale máme maximálně usilovat o to, abychom se dozvěděli, jaká je povaha konkrétních jevů, událostí a chování mocných aktérů společenské hry. A to, co zjistíme, nesmíme našim čtenářům nikdy zatajit, protože novináři tady nejsou od toho, aby něco utajovali, ale naopak aby seriózně a korektně zveřejňovali své poznatky. V tom tkví pravdivost novinářské práce.

- **Když se podíváš zpátky před rok 2013, můžeš říct, že to takhle vždycky bylo? Opravdu se všichni novináři snažili psát pravdu?** •

Rozhodně nebudu vytvářet falešnou iluzi o ideálním prostředí, které bylo pouze profesionální, a mávnutím Babišova kouzelného proutku jsme se

ocitli v přesném opaku, v prostředí manipulace a lži. Je to složitější. Rozšířené chybné přístupy v žurnalistice společnost poškozovaly a přispěly k úpadku svobody po roce 2013.

Na druhou stranu je při pohledu zpět zřetelné, že v celkovém přístupu k žurnalistice nastala velmi dramatická změna. V 90. letech a prvním desetiletí 21. století byl idealistický náboj žurnalistiky něčím naprosto nezpochybnitelným i v běžné diskuzi tří, čtyř, pěti novinářů v redakci. Nejen na veřejnosti, ale i mezi sebou v úzkém kroužku si byli novináři v drtivé většině jisti tím, že otázka pravdivosti je pro ně tou hlavní věcí. Nikdo z nich nepochyboval o tom, že férové informování veřejnosti je naprostým základem řemesla. Tam, kde jsem pracoval, byl cynismus jen okrajovým jevem. Bojím se, že to se změnilo, ačkoliv jsem si dlouhou dobu neuměl představit, že je to možné.

Jistěže proti tomuto široce sdílenému ideálu existovaly celé série prohřešků. Bylo to dáno z velké části tím, že se náš obor musel po návratu svobody takřka zcela resuscitovat.

• Jak jsi tu resuscitaci zažil a vnímal ty? •

Na začátku 90. let byla v České republice naprosto zřetelná profesionální nepřipravenost celé novinářské obce plnit svoji podstatnou roli při obnově svobody a demokracie. Jsme lidé chybuující a do práce novinářů, stejně jako do práce každého jiného člověka, který se angažuje na veřejné scéně, vstupují rozličné motivy, proč funguje tak, jak funguje, proč píše tak, jak píše. Museli jsme procházet velmi složitým hledáním cest a souladu mezi našimi politickými preferencemi a tím, co cítíme, že je pravdivé. Vedli jsme o tom tehdy v redakcích řadu dlouhých diskuzí a myslím si, že novinářská obec v České republice postupně procházela docela zřetelným vzestupem při zvládání těchto komplikovaných otázek a zároveň se i profesionálně zlepšovala.

Lidé v novinářské branži si také uvědomovali specifika svého postavení ve společnosti, začínali se učit správně pracovat s otázkou objektivita versus vlastní názor a dařilo se jim nacházet potřebný balanc. Pro každou redakci je ta odpověď navíc trošku jiná, což je v pořádku. Měla by se ale vždy držet v určitých mezích. Ty meze podle mého názoru v posledních letech v podstatě zmizely, protože jedné straně, která je právě u moci, jsou tyhle otázky ukradené a druhá strana se nachází v jakémsi nouzovém režimu, kdy musí

hájit zbytky normálního světa. Říkám to zjednodušeně, neboť škála „stran“ je poněkud diverzifikovanější.

• V čem jsou tedy dnešní velká média jiná? •

Po roce 2013 se z českých novinářů zajisté nevytratil návyk zjišťovat skutečnost. Není to tak, že všichni, kdo pracují u Andreje Babiše, vědomě a záměrně zradili pravdu. Ale míra nesouladu mezi každodenní novinářskou prací a sumou zjištěných skutečností, o nichž má veřejnost právo vědět, je tak zřetelná, že by tu otázka zrazení pravdy měla být skutečně vážně položena. Veřejnost bývá stále častěji v toxických médiích okradena o informace, které jsou potřebné pro její rozhodování o mandátu k výkonu moci. Tím je narušena férová politická soutěž a naše volby jsou sice formálně demokratické, ale už ne skutečně svobodné, protože se nekonají v prostředí svobodného informování veřejnosti. To je zásadní věc, kterou si ani po letech neuvědomuje spousta lidí, včetně politiků.

Pravdivost médií je narušena především tehdy, když jejich majitele vůbec žádná pravda nezajímá. Civilizovaného vlastníka médií pravdivost zajímat musí, to je přece znakem té civilizovanosti. Necivilizovaného majitele zajímají vlastní podnikatelské a politické zájmy. A také jeho sebeobraz. Tam je zakopaný pes.

Andrej Babiš si koupil noviny proto, že už nechtěl snášet, co všechno se o něm píše. A chtěl to prostě změnit a zarazit kritické informace a názory. Rozhodl se změnit svůj obraz v médiích. Zajistil si, aby se každodenní agendou novin nestala celá série článků o jeho kontroverzní minulosti, protože jinak by se nedostal k moci. Protože přesně to by se stalo v *Mladé frontě DNES*, jakou jsem znal a kdysi vedl. Je to fatální útok na svobodné šíření informací, kde je na prvním místě poškozena veřejnost. Jenomže veřejnost neví, že něco podstatného nevyšlo. Anebo že už to nemůže vyjít v největších médiích. Vždyť i novináři České televize a Českého rozhlasu žijí ve strachu, že kvůli zveřejnění některých skutečností mohou mít problémy. Někteří k tomu přistupují statečně, jiní nikoli.

• Co měli novináři v roce 2013 dělat? •

Osobně si představuji chování profesionálního novináře tak, že po takovém útoku na samotnou podstatu našeho řemesla jednoduše vstane a ode-

jde. Útokům na svobodu médií se lze bránit pouze nulovou tolerancí. Ale s dnešními redakcemi taková nehoráznost a tak drastický útok na svobodu slova skoro nehnuly. Bohužel. V klíčových českých médiích reaguje většina novinářů na tento problém doslova skandální podělaností.

V Polsku nebo ve Francii by novináři a občanská veřejnost zaplnili ulice. Čeští novináři mlčí a falšují si realitu tak, aby v ní mohli přežít a vydělávat své nijak omračující platy. Je to velice tragické selhání, které často hraničí se ztrátou důstojnosti, a to hlavně ve vydavatelství Mafra.

Představ si, že by se v celé zemi lékaři z osmdesáti procent rozhodli, že nebudou bojovat se zákeřnými chorobami, jako je rakovina či nemoci srdce. Místo toho by se halasně vrhli na boj s rýmou a chřipkou. O rakovině a nemocích srdce by svorně říkali, že se jimi hlavně nesmí přehnaně strašit. A že kdo se moc věnuje rakovině, tak jí vlastně pomáhá. Přesně to o mně psal Erik Tabery v *Respektu*. Jak pomáhám Andreji Babišovi, když se mu moc věnuju.

O takových lékařích bychom si říkali, že se zbláznili, že poškozují společnost a zrazují své poslání. Jistě, praktický lékař ve svém obvodu by se provinil méně než lékař na operačním sále. Ale všichni dohromady by selhali, pakliže by došli ke konvenci, že rakovina není vážná a není třeba se jí věnovat. Právě takového kolektivního selhání jsme byli po roce 2013 svědky u velké části českých novinářů. Zdůrazňuji, že mi nejde o to postavit je všechny na pranýř. Tam patří jen ti nejhorší vejclupci, kteří přímo organizovali diskreditační kampaně na objednávku vrcholného politika, o čemž jsme se dozvěděli například z nahrávek Skupiny Šuman (*nahrávky zveřejněné na Twitteru zachycovaly Andreje Babiše, jak s redaktorem MF DNES Markem Příbitem domlouvá zveřejnění kompromitujících materiálů o ČSSD, pozn. aut.*).

Stačilo by jen, kdyby si toto selhání novinářská obec uvědomila a kdyby se občas někdo uměl k tomuto selhání veřejně přiznat. To by moc pomohlo k civilizovanějšímu a hlavně svobodnému vývoji české společnosti.

• Co to vlastně je ten „oligarchický režim“? Proč se s ním tolik novinářů smířilo? •

Zvykli jsme si považovat za demokracii takový režim, kde lidé ve volbách rozhodují o tom, kdo bude v parlamentu a u moci. Je to také systém, kde si lidé mohou vybrat z širokého spektra médií ta svoje, kterým důvěřují.

Formálně vzato je demokratický takový režim, kde probíhají svobodné volby. Jenže to k plné kvalitě demokracie nestačí.

Jsem přesvědčený o tom, že v rámci formálního demokratického hřiště je třeba usilovat o takovou demokracii, v níž se může co nejsilněji uplatnit svoboda jednotlivce a spravedlnost.

Je velmi znepokojivé, že pojmy liberální demokracie a právní stát nejsou dnes hybnými motory širokého až dominantního společenského proudu, a tudíž nejsou nijak zvlášť populární ani pro většinu novinářů. Jestli se pletu, tak je to tím, že to není vidět. Přitom bez aktivního usilování velkého množství lidí o svobodu nemůže být společnost svobodná.

Řada dnešních novinářů považuje takové uvažování za ideologický aktivismus. Pro mě je to věc přesvědčení, bez něhož je žurnalistika prázdná. Víím, jak může v našem prostředí působit pateticky a nadneseně, když člověk mluví o pravdě, o svobodě a o spravedlnosti. Jenže pro naše řemeslo to jsou přece zásadní pojmy, bez nichž se žurnalistika mění v rutinní evidenci informací. Komentátorovi, jemuž je jedno, který politik inklinuje k autoritářství a který reprezentuje demokratický vývoj, se celá politická scéna jeví jako akvárium a on sebe chápe jako akvaristu, který jen nezúčastněně pozoruje přírodní proces. Když do akvária vtrhne masožravý predátor a začne požírat býložravé ryby, nezúčastněného komentátora to nijak nerozhodí a řekne si, že to je prostě příroda. Já se ale domnívám, že civilizovanému pozorovateli nemůže být jedno, zda lze v tom pomyslném akváriu přežít, i když je člověk býložravec.

Osobně nejsem komentátorem akvaristou. Jsem totiž taky ryba v akváriu a popisuji predátora, který akvárium ovládl. Jistěže jsem pozorovatelem, ale v otázce kontroly moci a udržení podmínek svobody jsem jako novinář i přímým účastníkem dění. To není možné oddělit. Obrana před predátory, jakým je dnes Andrej Babiš, ale může to být kdokoli jiný, spočívá v tom, že nestojíme jako novináři alibisticky mimo společenské dění nebo nad ním, nýbrž že jsme přímo uprostřed něho a usilujeme o pravdivý popis chování a zvyklostí predátora. A když predátor zalehne celou společnost a změni její fungování, tak se na novináře nemůže nikdo zlobit, že se většinu času věnují právě jemu. Blábol, že to predátorovi vlastně pomáhá, pochází přitom přímo z predátorovy dílny. Je to součást jeho strategie, jak umlčet kritiky. On dobře ví, že kdyby se některé informace a kritika dostaly na obrazovku nejsledova-